

**Polygonum oxyspermum Meyer & Bunge ex Ledeb. in Nederland
gevonden**

J. W. Jongepier (Middelburgsestraat 27, 4388 NS Oost-Souburg)

***Polygonum oxyspermum* Meyer & Bunge ex Ledeb. found in the Netherlands**

A single large specimen of *Polygonum oxyspermum*, belonging to the subsp. *raii*, has been found at a flood mark at the sea shore in SW.-Holland (Walcheren); a diagnosis of the specimen is given below. It is as yet uncertain whether this first record of the species can be regarded as a first establishment of it, or merely as an incidental occurrence.

Inleiding

Op 5 oktober 1986 bezocht ik het strand aan de zuidwestkust van Walcheren, op zoek naar vloedmerklanten. Het betrof het gedeelte tussen Vlissingen (bungalowpark Vevenabos) en Koudekerke (Dishoek). Met name op de overgang van hoog strand naar duinvoet, gemarkeerd door een afzetting van prikkeldraad, vielen enkele soorten aan te treffen die kenmerkend zijn voor overstoven vloedmerken en jonge duinen. Het meest frekwent aanwezig was *Atriplex prostrata*, met daarnaast hier en daar planten van *Cakile maritima*, *Salsola kali* subsp. *kali* en *Ammophila arenaria*. Tevens bleken hier vrij regelmatig planten voor te komen van *Atriplex glabriuscula*. Die soort is overigens langs de Walcherse en Zeeuws-Vlaamse kust niet zeldzaam op daarvoor geschikte plaatsen.

In dit spaarzaam begroeide, zandige milieu trof ik bij Dishoek (48.32.21) tevens een plant aan van het geslacht *Polygonum*, verwant aan de groep van *P. aviculare* L. Het exemplaar viel op door haar liggende groeivorm en vooral door de grote nootjes, die duidelijk buiten de eveneens vrij grote bloemdekbladen uitstaken.

Beschrijving

Omdat *Polygonum oxyspermum* in taxonomische zin een probleemsoort is (zie hierna), lijkt het zinvol om van de Walcherse plant een korte beschrijving te geven. Zie figuur 1.

De bij Dishoek gevonden plant heeft een doorsnede van ongeveer 1 m en takken tot 0,6 m lengte die verder weinig vertakt zijn. Vanwege het feit dat slechts één exemplaar werd aangetroffen, werden de ondergrondse delen niet onderzocht, maar het betreft zeer waarschijnlijk een eenjarige plant.

Internodiën (24–)33–44 mm. Bladen (eirond-)lancetvormig, (16–)24–33 × (4–)5–6,5 mm, aan hoofd- en zijassen gelijk, vlak, of de bovenste met iets omgerolde rand. Tuitjes 6,5–8 mm lang, met 4–8 roodbruine nerven. Bloemen 1–4 per bladoksels. Bloemdek in de vruchtijd 4,5–5 mm lang, de slippen 3,0 × 1,6–2,2 mm, in het midden groen, met een vrij scherp begrensde, 0,6–0,8 mm brede, witte of lichtroze rand. Nootjes (4,1–)5,0–5,5 × (2,0–)2,8–3,0 mm, ongeveer 1,5–2,0 mm buiten het bloemdek uitstekend, eerst okerkleurig, later middel- tot diepbruin en glanzend.

Determinatie, taxonomische opmerkingen en areaal

Determinatie van de plant met verschillende florawerken^{1 2 3} maakte duidelijk dat de plant behoort tot *Polygonum oxyspermum* Ledeb., en wel (eventueel) tot de subsp. *raii* (Bab.) D.A. Webb & Chater.

Van *P. aviculare* onderscheidt *P. oxyspermum* zich, behalve in zijn standplaatsen, door de grote, ver uitstekende nootjes en de breed gerande bloemdekklappen. Bij *P. aviculare* zijn de nootjes meestal 2,3–3,0 × 1,3–1,5 mm; incidenteel komen ook bij *P. aviculare* wel planten voor met tamelijk ver uitstekende nootjes, maar die zijn dan beduidend kleiner en veel smaller (4,0 × 1,5) dan bij *P. oxyspermum*, en de bloemdekbladen zijn bij *P. aviculare* veel smaller gerand. De op vergelijkbare standplaatsen voorkomende *P. maritimum* is een overblijvende plant met korte stengelleden en relatief lange, zilverige tuitjes.

Polygonum oxyspermum werd indertijd opgenomen in de eerste Standaardlijst⁴ voor Nederland; in de kort daarna verschenen editie van de Heukels-flora⁵ kwam echter de

Fig. 1. *Polygonum oxyspermum* Meyer & Bunge ex Ledeb., habitus ($\times 1$) en details van de gevonden plant.

mededling voor dat de vermelding voor Nederland onjuist was. Het bleek thans niet meer mogelijk te zijn om na te gaan waarop de vermelding, en de herroeping daarvan, berustten.

Polygonum oxyspermum, die vanwege het voorkomen in België² reeds een Nederlandse naam, namelijk Zandduizendknoop, draagt⁶, is een typische kustplant. Zij komt voor vanaf de Witte Zee in Noord-Rusland zuidwaarts langs de hele Noorse kust, de kusten van de Oostzee, Groot-Brittannië en Ierland tot langs de Franse kusten van Normandië en Bretagne.⁷ De verspreiding elders in en buiten Europa is onduidelijk, wat vooral veroorzaakt wordt door problemen in de omgrenzing van het taxon ten opzichte van nauw verwante taxa zoals die in het Middellandse-Zeegebied en langs de kust van de Zwarte Zee voorkomen.

Ook in strikte zin is *P. oxyspermum* taxonomisch een probleemsoort. Er worden twee ondersoorten in onderscheiden³; subsp. *oxyspermum* met dieprode bloemdekbladen en 5–6,5 mm lange, lichtbruine of groenige nootjes, en subsp. *raii* met witte of zwakroze bloemdekbladen en 2,5–5,5 mm lange, donkerbruine nootjes. Subsp. *oxyspermum* wordt langs de Oostzeekust gevonden en, samen met subsp. *raii*, op verscheidene plaatsen langs

de Britse kusten, terwijl subsp. *raii* overal binnen het areaal voorkomt behalve langs de Oostzeekusten. *Polygonum oxyspermum* is in haar gehele areaal zeldzaam en tamelijk onbestendig. Het is niet erg duidelijk waarom de soort langs de Nederlandse kust niet vaker gevonden is, want de Nederlandse kust ligt tamelijk centraal in het areaal van de soort; misschien is zij er tot op heden over het hoofd gezien.

In België is de soort gevonden aan een zeedijk te Raversijde (leg. L. Pauwels no. 13, 1.X.1956, materiaal te Meise); dat materiaal heeft kleinere bladen (tot $12 \times 2,5$ mm) en kleinere vruchten ($3,5-4 \times 2,2$ mm). Van uit zaad opgekweekte planten waren de bladen tot 18,5 mm lang. Merkwaardig is, dat de Belgische vondst niet in de Atlas Florae Europaeae⁷ is opgenomen.

Volgens Lousley & Kent¹ komt de soort uitsluitend langs zee-kusten voor, vooral op stranden, en groeit daar op plaatsen die alleen bij extreem hoge vloed worden bereikt, op plekken met zand, (kiezel)steentjes en schelpen(gruis). Zij groeit daar samen met onder andere *Euphorbia paralias*, *Salsola kali*, *Cakile maritima*, *Ammophila arenaria*, *Atriplex laciniata* en *A. glabriuscula*. De standplaats te Walcheren komt dus goed overeen met deze omschrijving.

Slotopmerking

De vondst van *Polygonum oxyspermum* is, voor zover valt na te gaan, de eerste in Nederland. Gezien het areaal van de soort en de standplaats waar zij werd aangetroffen moet de vestiging als spontaan worden beschouwd. Of het hier een 'toevallige' eenmalige vondst betreft, of dat de soort ook meer voorkomt, en dus beschouwd kan worden als een nieuwe inheemse soort voor de Nederlandse flora, moet worden afgewacht. (Vergelijk het commentaar bij de nieuwe vondsten van *Oenanthe crocata*, elders in dit nummer.) Er is dus alle reden om uit te kijken naar *Polygonum aviculare*-achtige planten langs de Nederlandse kust.

1. J.E. Lousley & D.H. Kent, 1981. Docks and knotweeds of the British Isles. Botanical Society of the British Isles. Londen.
2. J.-E. De Langhe, L. Delvosalle, J. Duvigneaud, J. Lambinon & C. Vanden Berghen, 1983. Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden. Meise.
3. D.A. Webb & A.O. Chater, 1964. Polygonum. In: T.G. Tutin c.s., Flora Europaea 1: 76-80. Cambridge.
4. E.J.M. Arnolds & R. van der Meijden, 1976. Standaardlijst van de Nederlandse Flora 1975. Leiden.
5. S.J. van Oostroom, 1977. Heukels' Flora van Nederland, ed. 19, addenda, p. 912. Groningen.
6. R. van der Meijden & L. Vanhecke, 1986. Naamlijst van de flora van Nederland en België. Gorteria 13: 87-170.
7. J. Jalas & J. Suominen, 1979. Atlas Florae Europaeae 4: 16, kaart 397. Helsinki.